

НОВИ САД - На данашњи дан 1848. године проглашена је Српска Војводина. Скупштина представника 175 црквених општина војвођанских епархија, заједно с делегатима из Србије - у Сремским Карловцима - која је претходно, два дана раније, изабрала митрополита Јосифа Рајачића за патријарха, а пуковника Стевана Шупљикца за војводу - прогласила је Српску Војводину. Скупштина је истакла право Срба у Аустрији (Угарској) на аутономни политички и културни развој. Српска Војводина је обухватала Срем, Војну границу у Срему, Барању и Бачку с бечејским и шајкашким окрузима (такође део Границе) и Банат са Војном границом и кикиндским округом. Аустријска (и Угарска) влада прогласиле су одлуке Мајске скупштине незаконитим, али је аустријски устав од 4. марта 1849. потврдио оснивање Српске Војводине и Тамишког Баната, у које су укључени Бодрошка, Торонталска, Тамишка и Крашовска жупанија и Румски и Илочки округ Сремске жупаније. Српска Војводина је добила статус посебне управне територије, а аустријски цар је понео и титулу српског великог војводе.

Данас је среда, 15. мај, 135. дан 2013. До краја године има 230 дана.

1536 - Енглески суд прогласио је кривим за прељубу и инцест Ану Болен, другу жену краља Хенрија VIII, и њеног брата лорда Рошфора. Два дана потом, надбискуп Кренмер "установио" је да је брак неважећи (склопљен је 1533). Због њега је Хенри VIII раскинуо везе с Католичком црквом, пошто се папа успротивио браку, а "прељубница" је убрзо погубљена, после чега се Хенри ВИИИ још четири пута женио, пошто није имао мушке деце.

1571 - Татарски освајачи су запалили Москву.

1767 - Ђенова је продала Француској острво Корзику.

1773 - Рођен је аустријски канцелар кнез Метерних. Клеменс Венцел Непомук Лотар

фон Метерних-Винебург је као министар спољних послова и канцелар, четири деценије кројио спољну и унутрашњу политику Аустрије, умногоме и судбину Европе. У међународној политици био је стуб реакционарног савеза европских владара познатог као "Света алијанса" (створена је на Бечком конгресу 1815. с циљем спутавања револуционарних тенденција, широм Европе без разлике). У унутрашњој политици је изградио познати "Метернихов систем" - класичан полицијски режим, усмерен и против либералних тежњи и против националних покрета присутних широм аустријског царства.

1796 - Трупe француског генерала Наполеона Бонапарте, који је у Италији предводио двогодишњу успешну војну кампању против Аустрије, ушле су у Милано.

1848 - Париски радници, незадовољни политиком буржоаске владе после проглашења француске републике, упали су у скупштинску зграду, распустили уставотворну скупштину и изабрали револуционарну владу. Уз помоћ војске градске власти су успеле да угуше устанак и похапсе коловође.

1859 - Рођен је француски физичар Пјер Кири, који је са супругом Маријом и Антоаном Анријем Бекерелом, 1903. године поделио Нобелову награду за физику. С братом Жаком открио је 1880. пиезоелектрицитет. Проучавао је магнетске појаве, а 1898. са супругом је пронашао радиоактивне елементе полонијум и радијум. Доказао је 1903. да соли радијума спонтано ослобађају топлоту. Радови брачног пара Кири темељ су модерне науке о радиоактивности и показали су да радиоактивност углавном не зависи од спољашњих услова.

1886 - Умрла је америчка књижевница Емили Дикинсон, за живота готово анонимна, јер је до смрти објавила само пет песама. Њених више од хиљаду песама, откривених после смрти, постхумно су објављене у шест томова. Приређивачи су их поделили у четири категорије: песме о природи, о времену и вечности, о љубави и о животу. Њена поезија је изразито интроспективна и усмерена ка мистичном, наглашене оригиналности.

1891 - Рођен је руски писац Михаил Афанасјевич Булгаков, по професији лекар, читавог живота је је био у немилости. Жустро је нападан и после смрти 1940, а његово дело потискивано и прећуткивано, због романа с фабулом из грађанског рата "Бела гарда", касније драматизованог под називом "Дани Турбина", у којем је разматрао моралне дилеме појединца у судбинским тренуцима историје. Сличан гнев изазвао је романом "Мајстор и Маргарита", штампаном у Москви тек 1966. Његов "фантастични реализам",

филозофија живота и уметности имали су изузетно снажан ефекат у светским размерама и знатно су утицали на совјетску литературу у другој половини 20. века. Остала дела: приче и приповетке "Белешке младог лекара", "Ђаволијада", "Кобна јаја", "Псеће срце", романи "Живот господина де Молијера", "Позоришни роман" (недовршен), драме "Бекство", "Зојкин стан", "Пурпурно острво", "Адам и Ева", "Блаженство", "Иван Васиљевич", "Братство лицемера", "Последњи дани", "Батум", сценарији "Ревизор", "Мртве душе", драматизације "Мртве душе", "Рат и мир".

1907 - Умро је српски песник Милорад Митровић, аутор лирских песама, балада и романи, сатиричар и драмски писац. Дипломирао је на Правном факултету у Београду и као чиновник је радио у Ужицу, Чачку, Мионици, Смедереву и Књажевцу. После преврата 1903. је постао секретар Апелационог суда у Београду. Почео је да пише под утицајем Војислава Илића и прву збирку је објавио 1899. под насловом "Књига љубави". Нарочито су биле популарне његове песме "Дон Рамиро", "Папучица", "Сигурна песма". Неке су и компоноване, попут песме "Била једном ружа једна". Написао је и фрагменте трагедије "Деспот Лазар Бранковић".

1909 - Рођен је енглески филмски и позоришни глумац Џејмс Мејсн. Филмови: "Бегунац", "Седми вео", "Човек у сивом", "Звезда је рођена", "Јулије Цезар", "Лолита", "Север северозапад", "Лорд Џим", "Галеб", "Убиство по наруџбини".

1911 - Рођен је швајцарски писац Макс Рудолф Фриш, либерални интелектуалац, скептик који је анализирао духовне тенденције и противречности савременог света. Дела: романи "Штилер", "Хомо фабер", "Нека ми име буде Гантенбајн", приповетка "Монток", драме "Кинески зид", "Гроф Едерланд", "Дон Хуан или Љубав према геометрији", "Бидерман и паликуће", "Андора", "Биографија", "Дневници 1946-1949", "Дневници 1966-1971".

1914 - Умро је српски књижевни критичар и историчар књижевности Јован Скерлић, професор Београдског универзитета, члан Српске краљевске академије, најутицајнији критичар свог времена. Дипломирао је на Великој школи у Београду и докторирао у Лозани. Пресудно је утицао на српску литературу, борећи се за реализам и веродостојност књижевног дела. Прве радове објавио је у сатиричним и социјалистичким листовима, а затим се вискреном критиком, али често бескомпромисном и искључивом, оглашавао у "Српском књижевном гласнику", који је од 1905. до 1907. уређивао са Павлом Поповићем, а потом сам до смрти. По личном опредељењу Скерлић је био изразити социјалиста (социјалдемократа) и био је познат као веома принципијелан у том смислу. Дела: расправе и студије "Поглед на данашњу француску књижевност",

"Уништење естетике и демократизација уметности", "Француски романтичари и српска народна поезија", "Српска књижевност у ХВИИИ веку", "Омладина и њена књижевност", "Историја нове српске књижевности", "Јаков Игњатовић", краће студије, критике и прикази сакупљени у девет књига под насловом "Писци и књиге".

1914 - Рођен је непалски планинар Намгјал Вангди, познат као Тензинг Норгај, који је с Новозеланђанином Едмундом Хиларијем у мају 1953. први освојио "крон света" Маунт Еверест, 8.848 метара висок врх планинског масива Хималаји.

1923 - Велика Британија је као независну државу признала Трансјорданију под емиром Абдулахом.

1940 - Пуштене су у продају прве најлон чарапе, симбол женске сензуалности, али и еманципације. Само током прве године у САД је продато је чак 64 милиона пари. Најлон чарапе су настале у лабораторијама америчке компаније "Дипон" (Дупонт), а њихов прототип приказан је на Светској изложби 1939.

1940 - Холандска армија је у Другом светском рату капитулирала и предала се немачким трупама.

1945 - Југославија је дефинитивно ослобођена од окупатора и јединице Југословенске армије сломиле су и последњи организовани отпор непријатељских снага у Другом светском рату. Оне су немачким трупама пресекле одступницу, заробиле команданта групе армија Е генерал-пуковника Александера Лера - који је у априлу 1941. руководио бомбардовањем Београда - и принудиле их на предају. Земља је у четворогодишњем рату порушена и опустошена, а према званичним подацима погинуло је милион и 706.000 грађана Југославије.

1948 - Новостворену државу Израел су напали египатски авиони, а са севера и истока либанске и јорданске трупе.

1955 - У Бечу је потписан Аустријски државни уговор којим су Совјетски Савез, САД,

Велика Британија и Француска обновиле независност Аустрије у границама од 1. јануара 1938, чиме је окончана десетогодишња савезничка окупација те земље која је у Другом светском рату била део Трећег рајха и чије је становништво у огромној већини свесрдно подржавало нацизам и присаједињење Немачкој. Уговор је садржао низ заштитних одредаба за националне мањине у Аустрији, којих се Беч није увек доследно придржавао, а и обавеза о "вечној неутралности Аустрије" показала се као релативна категорија.

1957 - Велика Британија је извршила прву пробу хидрогенске бомбе у централном Пацифику.

1978 - Умро је аустралијски државник Роберт Гордон Мензис, премијер Аустралије с најдужим стажом, шеф владе као лидер Уједињене аустралијске партије од 1939. до 1941, а потом као вођа Либералне партије од 1949. до 1966. Знатно је допринео јачању утицаја САД у Аустралији и увукао је земљу у Вијетнамски рат, на америчкој страни.

1987 - Умрла је америчка филмска глумица Рита Хејворт, холивудски секс симбол четрдесетих година 20. века. Филмови: "Само анђели имају крила", "Ћилда", "Дама под сумњом", "Никад се нећеш обогатити", "Дама из Шангаја", "Одвојени столови".

1989 - Совјетски председник Михаил Горбачов објавио је у Пекингу отварање нове ере кинеско-совјетских односа.

1991 - Председник Франсоа Митеран саопштио је да је после оставке премијера Мишела Рокара мандат за састав владе поверио Едит Кресон, која је сутрадан као прва жена у историји Француске преузела дужност премијера.

1992 - Паравојне муслиманске јединице у Тузли су напале колону Југословенске народне армије и убиле око 200 војника и старешина, прекршивши договор према којем је колона - која је као и остале јединице ЈНА напуштала Босну и Херцеговину - требало да мирно напусти град. Поновљен је сценарио из Добровољачке улице у Сарајеву непуне две седмице раније: први део колоне је пропуштен, а други је нападнут из заседе.

1992 - Хиљаде присталица опозиције у Азербејџану заузело је у Бакуу зграду Скупштине и председничку палату, а дан касније са власти је збачен председник Ајаз Муталибов који је потом избегао у Москву.

1996 - Десничарски лидер Атал Бихари Ваџпаји постао је први Хинду националиста премијер Индије, пошто је његова Баратија Џаната партија на скупштинским изборима освојила релативну већину.

1999 - Први пут од почетка агресије НАТО на Србију (СРЈ) из ваздуха је нападнуто подручје општине Бор, у којој су на мети били трафо-станица и складиште "Југопетрола". Гађани су и цивилни циљеви у Београду, Панчеву, Смедереву, Новом Саду, Пожаревцу, Крагујевцу, Чачку, Бољевцу, Куршумлији, Урошевцу, Косовској Митровици, Призрену, Пећи, Ђаковици, Дечанима.

2002 - Бивши председник Републике Српске Крајине Милан Мартић предао се Хашком трибуналу.

2006 - Сједињене Америчке Државе обновиле су пуне дипломатске односе с Либијом. Одлука Либије да 2003. обустави програм нуклеарног наоружавања и обештети породице жртава погинулих у бомбашком нападу на авион америчке компаније "Пан ам", 1998. изнад Локербија у Шкотској, када је погинуло 270 људи, углавном грађана САД, довела је до промена у односима две државе који су деценијама били веома лоши. САД су Либију 1979. године прогласиле за државу спонзора тероризма, а званичне дипломатске везе прекинуте су годину дана доцније.

2007 - Више од 60 талибанских побуњеника убијено је у ваздушним ударима авганистанских и коалиционих снага на две базе побуњеника у Кандахару, провинцији на југу Авганистана. У нападима су погинули регионални команданти мула Абдул Хаким, мула Абдул Манан и мула Зариф.

2007 - Најмање 24 особе су погинуле а 30 је повређено у експлозији бомбе у хотелу у пакистанском граду Пешавару. Бомба је експлодирала на рецепцији четвороспратног хотела "Мерхаба", који се налази у старом делу града, у близини џамије Масцид Мохабат Кан.

2007 - Најмање 45 људи је погинуло, а 60 је повређено када је камион-бомба пун гаса хлора експлодирао близу пијаце у шиитском селу Абу Сејдах, у ирачкој провинцији Дијала, североисточно од Багдада

2010 - Умро је Џон Шепард-Барон изумитељ банкомата (Аутоматед Теллер Маћине - АТМ). Шепард-Барон радио је за британску компанију "Де Ла Руе", једну од највећих светских штампарија вредносних хартија, а идеја о постојању таквог апарата појавила се због чињенице да банке нису увек отворене.

2012 - Умро је Карлос Фуентес, мексички књижевник, један од најпознатијих писаца шпанског говорног подручја. Прву збирку кратких прича "Прерушени дани" објавио је 1954. године. Већ првим романом "Најпрозрачнија област" (1958) 30-годишњи аутор је стекао међународни углед. Фуентес је био најчувенији мексички писац и одиграо је доминантну улогу у латиноамеричком литерарном буму. Друга дела: "Мирне савести", "Аура", "Смрт Артемија Круса".

(Танјуг)